

Miljöutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2025

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2025 (RP 109/2024 rd): Ärendet har lämnats till miljöutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 28.10.2024.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Atro Andersson, finansministeriet
- överdirektör Tarja Haaranen, miljöministeriet
- överdirektör Veli-Matti Uski, miljöministeriet
- planeringschef Timo Jaakkola, miljöministeriet
- specialsakkunnig Mikko Friipyöli, miljöministeriet
- förstråd Ville Schildt, jord- och skogsbruksministeriet
- ekonomidirektör Jutta Petäjä, Naturresursinstitutet
- utvecklingschef Sanna-Riikka Saarela, Finlands miljöcentral
- naturtjänstdirektör Henrik Jansson, Forststyrelsen
- direktör Jarmo Lindén, Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet
- specialsakkunnig Laura Hassi, Finlands Kommunförbund
- verkställande direktör Jouni Parkkonen, Ägarna av hyreshus och bostadsrättshus till rimligt pris i Finland – KOVA rf
- livskraftsdirektör Leena Kristeri, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- direktör, näringspolitiska frågor Anu Kärkkäinen, Byggnadsindustrin RT rf
- direktör Aija Tasa, Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry
- skogspolitisk chef Jimi Rajajärvi, Skogsindustrin rf
- biodiversitetsexpert Liisa Toopakka, Finlands naturskyddsförbund rf
- ekonomisk expert Eemeli Karlsson, Suomen Vuokranantajat ry
- direktör, energi och klimat Annukka Saari, Teknologiindustrin rf
- verksamhetsledare Anne Viita, Vuokralaiset VKL ry.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- kommunikationsministeriet
- arbets- och näringsministeriet

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

- Finlands Naturpanel
- Den finländska vetenskapspanelen för skogsbioekonomi
- Finlands klimatpanel
- Baltic Sea Action Group (BSAG)
- John Nurminens Stiftelse
- Finlands näringsliv rf
- Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- Finlands Fastighetsförbund rf
- Finlands Egnahemsförbund rf
- Finlands studiebostäder rf
- Vattenskydd Centralförening i Finland rf
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC r.f.
- WWF Finland.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Klimatneutralitet, hållbarhetsomställning och biologisk mångfald

Utskottet konstaterar att det är positivt att anslagen under miljöministeriets huvudtitel hålls ungefär på samma nivå som året innan i en situation där den permanenta obalansen mellan de strukturella utgifterna och inkomsterna i de offentliga finanserna och brytandet av skuldsättningsutvecklingen förutsätter att de offentliga finanserna stärks och således minskas avsevärt. Den totala summan i budgeten för miljöministeriets huvudtitel 35 är 252 miljoner euro, vilket är 9,1 miljoner euro mer än året innan. Bakom ökningen ligger den nationella medfinansieringen av anslaget under moment 35.20.95 för InvestEU-programmet (5,8 miljoner euro), projektet för vattendata-systemet och vattentillståndssystemet (3,6 miljoner euro) samt det tillägg som föreslås för Metso- och Helmi-programmen (1,75 miljoner euro). Beloppet av produktivitetsfrämjande åtgärder under huvudtiteln är 4,8 miljoner euro.

Klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald är globala sammanlänkade utmaningar som måste lösas tillsammans och som därför måste behandlas samtidigt. Utskottet anser det vara viktigt att budgetförslaget strävar efter en övergripande infallsvinkel för att uppnå målet om klimatneutralitet och främja en ren omställning och anser att behandlingen bör fördjupas ytterligare. Övergången till ett klimatneutralt samhälle påskyndas effektivast genom investeringar i förnybara energikällor, främjande av energieffektivitet och cirkulär ekonomi samt satsningar på koldioxidsnålhet i industrins processer. När det gäller att nå målen har resultaten av forskning, utveckling och innovationer en central betydelse. Det långsiktiga samarbetet mellan den offentliga och den privata sektorn har en särskilt viktig roll i genomförandet av den gröna omställningen. Den privata sektorn gör merparten av de investeringar som behövs, och den offentliga sektorns roll är att möjliggöra en hållbar utvecklingstrend. Utskottet betonar att det är viktigt att hitta sådana innovativa lösningar också i den skattemässiga och övriga ekonomiska styrningen genom vilken man effektivt kan uppmuntra och kanalisera privata pengar till att genomföra av hållbarhetsomställningen.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Enligt den allmänna motiveringen till budgeten främjas målen för klimatneutralitet med sammanlagt cirka 2,22 miljarder euro, vilket är cirka 147 miljoner euro mer än 2024, den andra tilläggsbudgeten medräknad. Höjningen av anslagsnivån beror särskilt på att helheten förnybar energi och energieffektivitet har ökat, vilket dock framför allt förklaras av ändrad tidsmässig fördelning på grund av tidtabellen för utbetalningen av energistöd. Utskottet konstaterar att den föregående regeringens framtidsinvesteringar av engångsnatur och Finlands program för hållbar tillväxt (RRF) har avslutats, men att det fortfarande finns kvar anslag för RRF-projekten. För väsentliga energistöd som stöder ibruktagande och kommersialisering av ny teknik samt investeringar i energieffektivitet har det dock i budgetpropositionen för 2025 anvisats endast 14 miljoner euro för de nya förbindelserna.

Utskottet betonar att det särskilt i fråga om klimatåtgärderna bör noteras att en stor del av de åtgärder som syftar till att uppnå målen enligt den nationella klimatlagen och EU-lagstiftningen genomförs inom andra förvaltningsområden än miljöministeriets. För att klimatmålen ska nås krävs ytterligare åtgärder särskilt inom ansvarsfördelningssektorn, dvs. utöver miljöministeriets förvaltningsområde även inom arbets- och närings-, jord- och skogsbruksministeriets samt kommunikationsministeriets förvaltningsområden och markanvändningssektorn, dvs. inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde.

Enligt 16 § i klimatlagen ska statsrådet följa hur klimatplanerna, såsom klimatplanen på medellång sikt KAISU, genomförs och vid behov fatta beslut om ytterligare åtgärder. Utskottet noterar att uppnåendet av det nationella klimatneutralitetsmålet enligt klimatårsberättelsen (B 16/2024 rd) förutsätter ytterligare åtgärder inom markanvändningssektorn och andra sektorer. Statsrådet bör således följa utvecklingen i fråga om utsläppsminskningen och föreslå ytterligare åtgärder och finansiering för dem för att nå klimatlagens mål. Beredningen av en ny klimatplan på medellång sikt har inletts under ledning av miljöministeriet och avsikten är att planen ska bli klar 2025.

Också främjandet av cirkulär ekonomi är en utmaning för alla förvaltningsområden. Miljöministeriet genomför i samarbete med de övriga ministerierna ett strategiskt program för cirkulär ekonomi. Målet är att cirkulär ekonomi ska utgöra den nya grunden för ekonomin. Green deal för cirkulär ekonomi är ett gemensamt strategiskt åtagande som baserar sig på företagens, kommunernas, landskapens, organisationernas och statens frivillighet. Det är ett sätt att främja resurseffektivitet och förändringen mot en hållbar ekonomi i Finland före 2035. En hållbar ekonomi bidrar till att stävja klimatkrisen, förlusten av biologisk mångfald och överkonsumtionen av naturresurser. Med tanke på förbrukningen av naturresurser och målet att öka det ekonomiska mervärde som de ger hänför sig de viktigaste ändringsbehoven och åtgärderna inom Green deal för cirkulär ekonomi till den byggda miljön, industrin, hållbar konsumtion och affärsverksamhet, energisystemet och livsmedelskedjan.

Utskottet anser det vara viktigt att säkerställa att det pågående arbetet med cirkulär ekonomi fortsätter. I september offentliggjordes de första Green deal-åtagandena för cirkulär ekonomi. Det behövs offentlig finansiering för att stödja och påskynda att de blir mångfaldigt fler. Utöver miljöministeriets förvaltningsområde främjas cirkulär ekonomi särskilt som en del av den betydande finansiering för återanvändning och återvinning av centrala material och restprodukter från indu-

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

strin som ingår i planen för återhämtning och resiliens inom arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde.

Som en del av den koldioxidsnåla energiomställningen beräknas vätgasekonomin medföra stora möjligheter för Finland. Tillgången till ren el är kärnan i vätgasekonomin. Det finns förhoppningar om att väte kunde vara lösningen för flera objekt som är svåra att dekarbonisera. Genom elektrifiering kan väte användas bland annat i trafiken, värmeproduktionen och den industriella produktionen. I regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpo har det ställts som mål att Finland ska kunna producera 10 procent av EU:s rena väte. Regeringen siktar i första hand på investeringar inom förädlingsindustrin och export av högt förädlingsvärde i stället för att Finland årligen skulle exportera stora mängder el eller oförädlad vätgas.

Finlands mål är att höja forsknings- och utvecklingsfinansieringens (FoU) andel till 4 procent av bnp före 2030. I enlighet med det nationella målet och den gällande FoU-finansieringslagen kommer statens FoU-finansiering att ökas till 1,2 procent i förhållande till bnp fram till 2030, under förutsättning att den privata sektorns insatser ökar till 2,67 procent av bnp. För att utöka den rena ekonomin och uppnå klimatneutralitet måste man främja en omställning till ren energi inom industrin och investeringar som gynnar den. I enlighet med regeringsprogrammet bereds en ny energi- och klimatstrategi som syftar till negativa koldioxidutsläpp.

Utskottet betonar att forskning har en viktig roll när det gäller att lösa samhälleliga och ekonomiska utmaningar och stärka konkurrenskraften. Genom politiska åtgärder bör man främja en FoUI-modell som stöder lösningsorienterad FoUI-verksamhet som sträcker sig över regeringsperioderna och tar sig an utmaningarna till exempel i fråga om energiomställningen. Vid sidan av forskningsfinansieringen bör man främja uppskalningen från grundforskningen till tillämpad forskning, där också företag och andra aktörer spelar en aktiv roll. Verksamhetsmodeller genom vilka den offentliga finansieringen kan förväntas ge den privata finansieringen en hävstångseffekt är till exempel FoUI-program och kompetenskluster som är gemensamma för forskningsorganisationer och företag samt FoUI-infrastrukturer och försöksmiljöer som kan samutnyttjas.

Arbetet i programform stärker den nationella förmågan att centraliserat påverka också inriktningen av EU-finansieringen. Basfinansiering behövs dock för självfinansiering för att forskningsinstituterna ska kunna ansöka om konkurrensutsatt finansiering och utveckla de strategiska förmågorna på lång sikt. Också insamlingen av grundforskning och tidsserier vid forskningsinstitut bör garanteras långsiktig säkerhet genom basfinansiering, eftersom detta arbete inte lämpar sig för programfinansiering.

Ett viktigt projekt för att främja koldioxidsnålhet inom miljöministeriets förvaltningsområde är att göra miljötillståndsgivningen smidigare. Målet är att utveckla principen om ett enda serviceställe vid sidan av utvecklingen av digitaliseringen och lagstiftningen. Utskottet anser att målen för smidigare tillståndprocesser är viktiga för att påskynda produktionsinvesteringar som främjar energiomställningen. Tillståndprocesserna ska göras smidigare utan att man prutar på en hög miljöskyddsnivå, vilket förutsätter tillräckliga resurser för myndighetsuppgifter i anslutning till tillståndsgivningen. Utskottet anser det vara viktigt att säkerställa att tillståndsmyndigheterna har tillräckligt med kompetens, lokal förståelse samt personal och andra resurser.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Miljö- och naturvård

Utskottet konstaterar att det också finns behov av större satsningar, men i det strama ekonomiska läget är det bra att anslagen för biologisk mångfald samt vatten- och miljövård ändå stiger något från och med 2024. Anslagen höjs av det anslag som anvisas miljöfonden samt av tilläggen för skyddet av Östersjön och vattendragen. För naturvård och rekreationsanvändning av naturen anvisas sammanlagt cirka 103 miljoner euro under momenten 35.10.21, 35.10.52 och 35.10.63. Det har reserverats 21,5 miljoner euro för livsmiljöprogrammet Helmi och 21,36 miljoner euro för handlingsplanen för den biologiska mångfalden i skogarna i södra Finland (Metso). Finansieringen av programmen Metso och Helmi har ökats med 1,75 miljoner euro under moment 35.10.63.

Utskottet framhäver vikten av Metso och Helmi som en del av genomförandet av målen för biologisk mångfald. Regeringsprogrammets mål att stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden före 2030 ska nås genom att genomföra en ny strategi och ett nytt handlingsprogram för skydd och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden, genomföra Metso och Helmi samt att effektivisera andra åtgärder för att skydda arter och naturtyper.

Metso genomförs i samarbete mellan jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet. På moment 30.40.45 (främjande av vården av skogsnatur) under jord- och skogsbruksministeriets huvudtitel föreslås det sammanlagt 9,3 miljoner euro för genomförandet av handlingsplanen Metso, varav cirka 7,3 miljoner euro anvisas för miljöstöd och cirka 2 miljoner euro för naturvårdsprojekt. Anslaget möjliggör Metso-åtgärder på en areal av cirka 3 600 hektar. Målet med principbeslutet om Metso är att före 2025 skydda sammanlagt 82 000 hektar genom miljöstöd och naturvårdsprojekt. Före slutet av 2024 genomförs Metso på en areal på knappa 70 000 hektar.

Även Helmi genomförs i samarbete mellan jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet. Det huvudsakliga målet med programmet är att stärka den biologiska mångfalden i Finland och förbättra livsmiljöernas tillstånd. Jord- och skogsbruksministeriet ansvarar bland annat för skydd och restaurering av myrar, istandsättning och skötsel av fågelvatten och fågelvåtmarker, istandsättning och skötsel av vårdbiotoper och livsmiljöer med skog samt istandsättning av småvatten och strandnatur. Inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde finns det 1,7 miljoner euro under moment 30.40.45 och 1 miljon euro under moment 30.40.50. för genomförandet av Helmi-programmet.

Utskottet anser det vara viktigt att programmet för återhämtning av vandringsfiskbestånden (Nousu) fortsätter och får 2,8 miljoner euro i anslag under jord- och skogsbruksministeriets huvudtitel (30.40.31). Projektvattendragen och stödbjekten varierar från undanröjandet av hinder i små älvar till vandringslösningar i stora, byggda älvar.

Utskottet konstaterar att det efter det att EU:s restaureringsförordning trädde i kraft den 18 augusti 2024 återstår två år att utarbeta en nationell restaureringsplan. Enligt preliminära bedömningar förutsätter genomförandet av restaureringsförordningen att finansieringen av befintliga politikinstrument (t.ex. programmen Metso, Helmi, Nousu och Sotka för sjöfåglars livsmiljöer) höjs under de kommande åren. Enligt den nuvarande informationen kommer det inte att ordnas någon separat EU-finansiering för genomförandet av restaureringen. Behoven preciseras i och med beredningen av restaureringsplanen, och anslag måste anvisas enligt behov. De behov av informa-

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

tion och utredningar som restaureringsplanen förutsätter kartläggs för närvarande. Miljöministeriets och jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområden samarbetar i det avseendet, och finansieringsbehovet bara för utredningar och konsekvensbedömningar som hänför sig till utarbetandet av restaureringsplanen stiger till flera miljoner euro.

Utskottet framhåller att EU:s restaureringsförordning och dess mål är centrala när det gäller att stoppa förlusten av biologisk mångfald. Det har också funnits stor osäkerhet kring kostnaderna för genomförandet av förordningen i de olika skedena under beredningen av ärendet. Utöver utredningskostnaderna och de egentliga restaureringsåtgärderna i anslutning till utarbetandet av planen finns det behov av att bereda sig på de nya uppföljnings- och rapporteringsskyldigheter som restaureringsförordningen förutsätter. Utskottet betonar behovet av en grundlig bedömning av de samlade konsekvenserna i planeringsarbetet för att minimera oförutsedda, oönskade konsekvenser som en i sig välkommen restaurering kan orsaka. Till exempel restaurering av välvuxna, dikade torvskogar leder enligt forskningsbaserad kunskap till att myrvegetationen kommer tillbaka och sannolikt till att torvmängden ökar och att kolet binds i marken i större utsträckning. Samtidigt leder det också till en permanent förlust av sänkan i trädbeståndet och eventuellt till ökade utsläpp av metan och lustgas från jordmånen, vilket under de kommande årtiondena kan försvaga områdets totala kolbalans. Det är därför viktigt att bedöma de samlade konsekvenserna för att bedöma dessa utbytesrelationers betydelse och rikta in åtgärderna optimalt.

Arbetet med att bevara mångfalden i områden utanför naturskyddsområdena är också viktigt. Utskottet konstaterar att miljöministeriets, Finlands miljöcentrals och Naturresursinstitutets gemensamma projekt granskar typer av områden som kan uppfylla den internationella definitionen av ett område som stöder mångfalden. Enligt definitionen används områdena så att de kan ge positiva och långvariga resultat när det gäller att skydda de lokala naturvärdena. Dessa OECM-områden (OECM = Other Effective Area-based Conservation Measures) kallas i Finland för områden som främjar mångfalden och bidrar till att öka skyddsytan mot det globala målet på 30 procent. Utgångspunkten för de områden som stöder mångfalden är att identifiera naturvärdena i området, märka ut dem på kartan och trygga och främja bevarandet av dem på ett planmässigt och långsiktigt sätt som en del av den övriga användningen av området. Arbete som stöder mångfalden kan basera sig på lagstadgade förpliktelser, markägarens eget beslut eller till exempel vårdavtal. Områden som uppfyller internationella definitioner godkänns vid miljöministeriet varefter de rapporteras i internationell statistik. Det väsentliga är att stödet för mångfalden utgår från markägarens eller regionens förvaltares utgångspunkter. Rapporteringen av områdena medför alltså inga nya skyldigheter för markägaren eller skärpningar när det gäller områdesanvändningen. Bevarandet av naturvärden bör dock följas upp.

Största delen av den statliga budgetfinansiering som Forststyrelsens naturtjänster får finns under miljöministeriets moment 35.10.52 (Forststyrelsens offentliga förvaltningsuppgifter). Under momentet finansieras skötseln av nationalparker, andra naturskyddsområden, områden som reserverats för naturskydd, ödemarksområden och kulturarvsobjekt samt skyddet av hotade arter och naturtyper. Under momentet 35.10.52 föreslås sammanlagt 48,4 miljoner euro.

Utskottet konstaterar att naturtjänsternas uppgifter har ökat betydligt under de senaste åren när nya nationalparker har inrättats. Många av de nya uppgifterna sköts utan permanent finansiering, så de har skötts med särskild finansiering. Naturtjänsternas ledningssystem har utvecklats, kost-

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

nadsstruktur förbättrats och antalet årsverken har sålunda nästan halverats under de två senaste åren. Som bäst pågår en genomgång av fastighetsegendomen för att söka besparingar särskilt i de fortlöpande underhållskostnaderna. Utskottet påpekar att nedskärningarna i sysselsättningspenningen i öppna anstalter direkt påverkar finansieringsbehovet, eftersom en betydande del av infrastrukturen i strövområden i södra Finland har skötts med hjälp av sysselsättningspenningen. När fångararbetet upphör bör man sträva efter att utöver den knappa basfinansieringen också ordna andra finansieringsalternativ för skötseln av dessa områden, såsom frivilliga besöksavgifter och företagspartnerskap.

Utskottet fäster särskild uppmärksamhet vid betydelsen av de områden som naturtjänsterna sköter om för planerna enligt restaureringsförordningen. Naturtjänsterna har redan erfarenhet av kostnadseffektivt genomförande av restaureringsarbeten till exempel inom ramen för programmet Helmi, vilket kan ha betydelse med tanke på de totala kostnaderna enligt restaureringsförordningen.

Utskottet noterar behovet att säkerställa en ändamålsenlig skötsel av värdefulla kulturarvsobjekt. Skötseln av kulturarvsobjekt som överförts tidigare från till exempel Museiverket till Forststyrelsen kräver kompetens, och kostnaderna är ofta stora eftersom objekten är unika. I finansministeriets arbetsgrupp för statliga strategiska fastigheter utan full beläggning (Strava) har det därför föreslagits att man slopar det statliga ägandet i fråga om underutnyttjade objekt, såsom slottsruinerna i Kajana och Sjöfästningen Svartholm.

Vattenvård

I budgetpropositionen anvisas 19,9 miljoner euro för vattenskydd och vattenvård. Anslaget används för fortsättningen av genomförandet av planerna för vatten- och havsvården (2022—2027) genom att finansiera projekt via programmet för förbättring av vattendragens och havets tillstånd (Ahti) och satsa på att förbättra Skärgårdshavets tillstånd. Utskottet anser det vara viktigt att öka finansieringen för att förbättra Skärgårdshavets tillstånd och att rikta den till främjande av återvinning av näringsämnen och andra åtgärder för att förbättra havsområdets tillstånd i syfte att stryka Skärgårdshavet från listan över de värsta belastningskällorna (hot spots) i Östersjön. Utskottet betonar att vattenskyddet i praktiken genomförs i stor utsträckning genom verkningsfulla åtgärder i avrinningsområdet och på många olika sätt.

Miljöministeriet, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland och jord- och skogsbruksministeriet utarbetar som bäst en lägesbedömning till Skyddskommissionen för Östersjön om huruvida Skärgårdshavet kunde strykas från hot spot-listan. Målet är att Finland före utgången av 2027 ska kunna lämna in en ansökan till Skyddskommissionen för Östersjön om att stryka Skärgårdshavet från hot spot-listan inom den målsatta tidsplanen enligt Skärgårdshavsprogrammet. Det finns många villkor för avskaffandet, av vilka det viktigaste är att minska kväve- och fosforbelastningen från jordbruket i Skärgårdshavets avrinningsområde och att göra den nedåtgående trenden i fråga om belastningen permanent. Andra villkor är det åtgärdsprogram som inletts för att stävja belastningen och finansieringen av genomförandet av programmet. Dessutom finns det villkor som gäller bland annat gödselmängder i förhållande till spridningsarealen, djurstallarnas egenskaper, återvinning av näringsämnen och gödsling samt skyddsområden för odlingsmark och växttäckte vintertid.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Den totala belastningen av näringsämnen i Skärgårdshavet har minskat åren 1995—2023. Minskningen av den totala belastningen beror i synnerhet på att punktbelastningen har minskat, främst på grund av att reningen av avloppsvatten från tätbebyggelse förbättrats. Också den diffusa fosforbelastningen, som huvudsakligen härstammar från jordbruket, går nedåt och enligt belastningsuppgifterna för 2023 är det den första gången som nedgången är mer permanent. Däremot finns det inga tecken på att den diffusa kvävebelastningen skulle minska.

Åtgärdernas effekter syns långsamt i havsområdets tillstånd, eftersom de näringstillgångar som under årtionden ackumulerats i havet bromsar upp förbättringen av tillståndet. Under syrefria förhållanden frigörs särskilt fosfor från bottensedimentet som en så kallad intern belastning. Därför bör uppföljningen i avrinningsområdet och i kustälvens omedelbara närhet utvecklas och en fortsatt uppföljning tryggas för att effekterna ska kunna verifieras också på längre sikt. Övervakningen i avrinningsområdet bör koncentreras till jordbruksdominerade delavrinningsområden och man borde öka den geografiska täckningen, övervakningsfrekvensen och ta i bruk nya automatiserade metoder för övervakning. Den föreslagna tilläggsfinansieringen för utvecklingen av vattendatasystemet och övervakningarna (35.10.23) är ytterst viktig. För verifieringen och övervakningen av genomslagskraften behövs det pålitlig, systematisk och långsiktig information om miljöövervakning. Målet bör vara att vidareutveckla informationssystemet för vatten- och havsvård i Skärgårdshavet till en informationskälla för vatten- och havsvård som betjänar alla aktörer. Där kunde man till exempel sammanställa information från konsekvensbedömningar av olika finansieringsprogram och jordbrukets miljö- och vattenövervakningar till förståeligt och överskådligt format. Det behövs tillräckliga resurser för produktionen av övervakningsdata och kommunikationen.

Utskottet konstaterar att statens revisionsverk nyligen har utfört en effektivitetsrevision och lämnat en revisionsberättelse (SRV 10/2024) Vatten- och havsvårdens styrning, finansiering och effektivitet — Minskning av näringsbelastningen från jordbruket. Som sin rekommendation framför revisionsverket bland annat att de viktigaste åtgärderna med tanke på vatten- och havsvården är de som effektivt förebygger tillförsel av näringsämnen från åkrarna till vattendragen samt de som främjar flyttning av gödselnäring från områden med överskott till områden med behov av näring på ett ekonomiskt och miljömässigt hållbart sätt. Dessutom bör man beakta möjligheterna att testa och införa resultatbaserade incitament.

Samhällen, byggande och boende

Konjunkturläget i Finlands ekonomi har varit svagt under de senaste ett par åren. Det ekonomiska läget har tyngts av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, de stigande räntorna och den tilltagande inflationen. Det svaga ekonomiska läget och i synnerhet de stigande räntorna på bostadslån har lett till en betydande minskning av efterfrågan på bostäder, vilket har lett till att färdiga bostäder har blivit osålda. I år uppskattas hushållens realinkomster öka måttligt. Enligt en så kallad RAKSU-rapport, som publicerades av byggbranschens konjunkturgrupp i september 2024, förbättrar den avtagande inflationen och de sjunkande räntorna köpkraften, vilket väntas stimulera bostadsköpen i slutet av 2024 och byggandet i sin helhet förutspås vända uppåt 2025. Åtstramningen av finansieringen, det stora antalet färdiga och osålda bostäder i kombination med nedgången i priserna på gamla bostäder möjliggör inte någon snabb återhämtning inom bostadsbyggandet.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Det byggdes rekordmycket under 2018—2022 då det färdigställdes cirka 40 000 bostäder per år då volymen av både den subventionerade och fritt finansierade bostadsproduktionen var stor. Efter de rekordstora byggvolymerna har nedgången varit stor. Ara-produktionen täckte 2023 cirka hälften av de påbörjade projekten och deras betydelse i år är fortfarande stor på en nivå av cirka 9 000 bostäder. År 2025 börjar man bygga uppskattningsvis cirka 20 000 bostäder varav cirka 8 000 bostäder är statligt subventionerad bostadsproduktion. Utskottet välkomnar att regeringen i en situation där det byggs mycket lite på marknadsvillkor har reagerat på situationen med den historiskt höga räntestödsfullmakten för innevarande år (2,25 miljarder euro). Fullmakten att godkänna räntestödslån för 2025 uppgår till 1,75 miljarder euro enligt planen för de offentliga finanserna 2025—2028.

I enlighet med planen för de offentliga finanserna 2025—2028 sjunker fullmakten ytterligare för 2026, när branschen ska återhämta sig, så att fullmakten för 2026 och 2027 uppgår till sammanlagt 2 miljarder euro. Enligt regeringsprogrammet dimensioneras fullmakterna för räntestöds- och borgenslån för statligt subventionerad bostadsproduktion bättre än tidigare så att de återspeglar det övriga konjunkturläget inom byggbranschen, vilket innebär att fullmakten ökas under lågkonjunktur och minskas under högkonjunktur. Från och med år 2000 utvecklades Ara-produktionen och den fritt finansierade byggnadsproduktionen kontracykliskt, dvs. när den fritt finansierade produktionen minskade, ökade Ara-produktionen och vice versa. Åren 2015—2022 ökade Ara-produktionen dock samtidigt som den fritt finansierade produktionen, vilket har bedömts ha inverkat negativt på prisnivån inom hela byggbranschen, eftersom produktionen byggs med samma produktionsinsatser. Den höga fullmaktsnivån som nu föreslås i en lågkonjunktur inom byggandet är väl i linje med regeringsprogrammets mål. Utskottet anser det vara viktigt att nivån på fullmakterna för 2026 bedöms på nytt i god tid på förhand, om den svaga konjunkturen drar ut på tiden. Ara-bostäderna bidrar till stabiliteten på bostadsmarknaden i en föränderlig omvärld och förebygger segregation i nya områden.

Den höjda räntenivån har höjt de hyror för ara-bostäder som fastställs på egen bekostnad. Ara Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet har tvingats avslå eller skjuta upp behandlingen av ansökningar om lån i synnerhet med kort räntestöd, eftersom hyrorna för objekten på nuvarande räntenivå kommer att ligga på minst samma nivå som marknadshyrorna eller klart över den. Ara har också lyft fram att en försämring av entreprenörernas ekonomiska situation nu förutsätter att både Ara-aktörerna och i synnerhet Ara gör noggrannare riskanalyser. Det finns ändå i sikte att lånebeslut om kortvarigt räntestöd kan fattas enklare då räntorna börjar sänka.

Utskottet konstaterar att det till kapitel 35.20 under miljöministeriets huvudtitel Samhällen, byggande och boende föreslås 24,4 miljoner euro, vilket är 7 procent mindre än i år (26,4 miljoner euro). Orsaken till minskningen är att projektet om datasystemet för den byggda miljön avslutas (3 miljoner euro), reparationsunderstöden minskar (2 miljoner euro) till 7,55 miljoner euro och Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet läggs ned (6,136 miljoner euro). Reparationsunderstöden används huvudsakligen för installation av hissar i efterhand och reparation av bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning. Utskottet anser att stödet till reparationsbyggande och undanröjandet av hindren för träbyggande ger många fördelar både genom att främja klimatneutralitet och förbättra sysselsättningen. Utskottet noterar att då det uttryckliga programmet för träbyggande ändå har upphört är det nödvändigt att följa upp om det i fortsätt-

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

ningen behövs andra motsvarande styrmedel för att effektivt främja målen på det sättet som identifierats i regeringsprogrammet.

Utskottet konstaterar att nya anslag som lagts till under kapitel 35.20 är InvestEU-programmet (5,8 miljoner euro) och programmet för att eliminera långtidsbostadslöshet under moment 35.20.33 (3,65 miljoner euro).

Utskottet konstaterar att den behandlar regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om upphävande av lagen om Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (RP 136/2024 rd). I propositionen föreslås att lagen om Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ska upphävas. Aras nuvarande lagstadgade funktioner och personal överförs administrativt till miljöministeriet från och med den 1 januari 2025. Överföringen av uppgifterna har budgettekniska konsekvenser i form av anslagsöverföringar mellan olika moment i statsbudgeten. Aras omkostnader (35.20.01) Omkostnaderna för Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (35.20.01) på 6,136 miljoner euro överförs till miljöministeriets omkostnader (35.01.01.) och omkostnadsmomentet för Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet slopas i budgeten. Vid miljöministeriet ska i fortsättningen finnas Centralen för statligt stött bostadsbyggande, som ska svara för de lagstadgade uppgifter som för närvarande hör till genomförandet av statens bostadspolitik. Avsikten är att bestämmelser om detaljerna ska stadgas genom en separat proposition som lämnas i november 2024.

Investeringsunderstödet för grupper med särskilda behov minskar som en del av regeringens sparbeslut från våren 2024 till 15 miljoner euro på så sätt att finansieringen av bostadsobjekt som anknyter till personer med funktionsnedsättning tryggas. På grund av nedskärningen av understödsfullmakten har Ara redan i slutet av mars 2024 stängt ansökan om investeringsunderstöd för grupper med särskilda behov. Det har funnits ett permanent behov av och efterfrågan på understöd bland annat när det gäller att öka utbudet av studentbostäder eller kollektiva boendeformer som lämpar sig för de äldre eller minnessjuka. Därför vore det viktigt att sträva efter att höja anslagsnivån i framtiden.

Utskottet välkomnar att det reserveras 2 miljoner euro för boenderådgivning (35.20.31). Lagen om stöd för boenderådgivning till kommunerna 2023—2027 (1036/2022) är en temporär försökslag som trädde i kraft vid ingången av 2023 och som har börjat genomföras snabbt i kommunerna. Cirka 40 kommuner använder stödet för att ordna boenderådgivning. Genom boenderådgivning förebyggs boendeproblem som kan leda till förlust av bostaden, och det är därför ett väsentligt sätt att uppnå målet att eliminera bostadslösheten, konstaterar utskottet. Utskottet ansåg i sitt betänkande att det är aktuellt att utvidga boenderådgivningen när de stigande levnadskostnaderna i större utsträckning minskar försörjningen och således också ökar risken för bostadslöshet.

Utskottet påpekar ännu att MBT-avtalen om markanvändning, boende och trafik på lång sikt skapar förutsättningar för bostadsbyggande i framtiden. I dagens utmanande konjunkturläge inom bostadsbyggandet är det viktigt att MBT-avtalen skapar förutsättningar för de urbana regionernas tillväxt och tillgänglighet. Utskottet konstaterar att MBT-avtalsförhandlingarna för åren 2024—2035 i de urbana regionerna Helsingfors, Tammerfors, Åbo, Uleåborg, Jyväskylä, Lahtis och Kuopio har slutförts. Genom avtalen främjar staten och kommunerna i de urbana regionerna en stadsplanering av bostäder och en bostadsproduktion som motsvarar behoven, en hållbar och ut-

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

släppssnål samhällsstruktur och trafiksystem samt infrastrukturinvesteringar i anslutning till dem. Till skillnad från tidigare avtal omfattar de nya avtalen inte någon minimiandel för statligt stödd Ara-bostadsproduktion av bostadsbyggandet i de urbana regionerna. Befolkningsmängden i de urbana regionerna förutspås fortsätta att öka kraftigt, vilket innebär att påskyndandet av bostadsproduktionen ändå är ett centralt mål i avtalen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 24.10.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Jenni Pitko gröna
vice ordförande Pinja Perholehto sd
medlem Pauli Aalto-Setälä saml
medlem Marko Asell sd
medlem Noora Fagerström saml
medlem Petri Huru saf
medlem Christoffer Ingo sv
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Merja Rasinkangas saf
medlem Tere Sammallahti saml
medlem Sara Seppänen saf
medlem Saara-Sofia Sirén saml (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

Inkonsekvensen i klimatpolitiken försvagar tillväxten och investeringarna

Genomförandet och finansieringen av klimatpolitiken genomförs till stor del inom andra förvaltningsområden än via miljöministeriets budget. Beskattningen, företagsstöden, jordbruksfinansieringen och styrningen av utsläppen från trafiken sker vid andra ministerier än miljöministeriet.

I budgeten konstateras det att genomförandet av den klimatpolitiska plan på medellång sikt (KA-ISU) som klimatlagen förutsätter framskrider, men där nämns inte att den finansiering som planerats för åtgärderna har skurits ned betydligt.

Det krävs målmedvetna och konsekventa åtgärder överallt i samhället för att nå målet att bli koldioxidneutralt och de klimatmål som överenskommits för Finland i EU. För att klimatmålen ska nås krävs det ytterligare åtgärder särskilt inom ansvarsfördelningssektorn och markanvändningssektorn. Utöver de förvaltningsområdesspecifika åtgärderna och anslagen samt till stöd för dem skulle det behövas mycket förvaltningsövergripande samarbete och engagemang samt helt ny reglering som baserar sig på ekonomiska styrmedel.

Det är utmärkt att regeringen har för avsikt att fortsätta "bereda och vidta åtgärder genom dess energi- och klimatstrategi för att minska utsläppen och öka sänkorna, och förbereder sig på att också vid halvtidsöversynen fatta beslut som främjar uppnåendet av klimatmålen". Strategin är den rätta men tyvärr sker detta för sent. Början av valperioden har regeringen Orpo använt närmast till att försvaga klimat- och naturpolitiken och öka utsläppen.

Tyvärr försämrar regeringen Orpos inkonsekventa klimat- och naturpolitik verksamhetsmiljön i Finland och bilden av Finland som en främjare av rena investeringar och en föregångare i världen. Det här torde intressera regeringen som är ute efter tillväxt.

De klimatpolitiska planerna som utarbetades under ledning av olika ministerier under den föregående regeringen, såsom arbets- och näringsministeriets klimat- och energistrategi, miljöministeriets klimatpolitiska plan på medellång sikt och kommunikationsministeriets färdplan för fossilfria transporter, kräver ekonomiska riktlinjer och beslut som till stor del uteblir i budgetpropositionen för 2025. Å andra sidan dras det inte upp riktlinjer för de ytterligare åtgärder som krävs för att det nationella klimatneutralitetsmålet ska nås, vilket regeringen också själv konstaterar i årets klimatårsberättelse.

SDP anser att de viktigaste planerna enligt klimatlagen och klimatplanen för markanvändningssektorn på grund av det förändrade läget beträffande sänkorna snabbt bör uppdateras till att motsvara dagens situation och regeringen Orpos utsläppsökande politik och att utsläppsgapet och de nödvändiga tilläggsåtgärderna bör tas upp i planerna. Bara på det sättet får vi en klar bild av det arv som regeringen Orpo lämnar i klimatpolitiken till kommande regeringar att åtgärda.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 1

Vi behöver effektivare styrning av utsläppen och nya styrmedel för klimat- och naturpolitiken. Ett sätt som har utretts flera gånger är en avgift för ändring av markanvändningen, som dämpar avskogningen och därmed utsläppen. SDP föreslår införande av en avgift för ändring av markanvändningen för att effektivisera styrningen av utsläppen och förverkligandet av principen att förenaren betalar.

Kommunernas klimatarbete spelar en roll

SDP motsätter sig slopandet av kommunernas klimatplaner i klimatlagen och motsatte sig också slopandet av det anknyttande stödet (i budgeten för 2024). Det är kortsiktig och inkonsekvent politik eftersom kommunernas klimatarbete är betydelsefullt och ökar klimatpolitikens sociala acceptans och den lokala verksamheten och delaktigheten i klimatpolitiken. Kommunernas klimatplaner och det stöd som skulle ha anvisats för utarbetandet av dem skulle ha fungerat som bra incitament för att utveckla klimatarbetet och följa upp utsläppen från kommunens område också i de kommuner där man hittills inte har kommit igång med klimatarbetet ordentligt.

Energiunderstöden till hushållen är effektiva

Regeringen har redan i budgeten för innevarande år slopat de stöd som främjar energiomställningen i hushållen och det utlovas ingen finansiering för dem år 2025 heller. Ur statens synvinkel är det fråga om ett förmånligt sätt att minska utsläppen. Närings-, trafik- och miljöcentralens understöd på 2 500 och 4 000 euro till ägare av småhus som avstår från oljeuppvärmning har resulterat i utsläppsminskningar för priset 28 euro per ton koldioxid, medan priset på en utsläpps rätt inom utsläppshandeln var som högst 96,33 euro per ton koldioxid och medeltalet för priserna var 83,60 euro per ton koldioxid.

I en finansieringsbedömning i samband med godkännandet av KAISU konstateras det att det för understöden till hushållen för att avstå från oljeuppvärmning bör reserveras 30 miljoner euro per år 2024—2030 och för energiunderstöden 40 miljoner euro per år 2024—2030. I budgeten anvisas inte heller finansiering för understöd för främjande av sådan infrastruktur i bostadshus som krävs för eldrivna transporter. I färdplanen för fossilfria transporter uppskattades det årliga stödbehovet vara 10 miljoner euro per år 2022—2030.

Att regeringen utöver klimatplanerna skär ned i finansieringen för till exempel kommunernas klimatåtgärder i fråga om trafiken samt understöden för att avstå från oljeuppvärmningen av kommunala fastigheter ger ingen bra signal i en tid där temperaturrekord slås och klimatförändringen med extrema väderfenomen framskrider i snabb takt.

Cirkulär ekonomi

Under huvudtiteln 35 i budgetpropositionen för 2025 gör man en nedskärning på mer än 40 procent i främjande av cirkulär ekonomi jämfört med den tidigare budgeten (från 920 000 euro åren 2023 och 2024 till 520 000 euro, under moment 35.10.22). Finansieringsnivån räcker inte till för alla åtgärder som skulle krävas för att främja och uppnå målen för cirkulär ekonomi. Det väsentliga är att säkerställa att det pågående arbetet för cirkulär ekonomi fortsätter och att Green deal-

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 1

åtagandena för cirkulär ekonomi blir fler och att genomförandet av dem säkerställs. Det behövs offentlig finansiering för att stödja och påskynda detta.

Naturvård och Forststyrelsens naturtjänster

För miljö- och naturvårdsutgifter föreslås 135,3 miljoner euro (132,4 miljoner euro 2024 och 54 procent av anslagen under huvudtiteln). Anslaget ökar med 2 procent. Anslagen under huvudtiteln ökar på grund av ett projekt för vattendatasystemet och vattentillståndssystemet under moment 35.10.23. Projektet är nödvändigt och värt att understöda och det får 3,6 miljoner i anslag. Projektet ökar öppen tillgång till vatteninformation för företag och medborgare, vilket gör tillståndsförfarandena smidigare och främjar nya investeringar.

För naturvård och rekreationsanvändning av naturen har det reserverats sammanlagt cirka 103 miljoner euro under momenten 35.10.21, 35.10.52 och 35.10.63. För programmet Helmi har det reserverats 21,5 miljoner euro och för Metso 21,36 miljoner euro. Det pågående Metso-programmet löper ut 2025, och målen kommer att nås, men förlusten av biologisk mångfald framskrider i rask takt och arbetet med att reformera och fortsätta Metso ska vara ambitiöst och ligga i linje med målen för att stoppa förlusten av biologisk mångfald. Det är svårt att nå målnivån enligt principbeslutet om Helmi-programmet.

Enligt regeringsprogrammet för Petteri Orpo strävar Finland efter att stoppa förlusten av biologisk mångfald och fullgör sina internationella åtaganden. Dessutom bör minst 20 procent av land- och havsområdena enligt EU:s restaureringsförordning restaureras före 2030. Skyddsområdena har en betydande roll när det gäller att uppnå målen. Forststyrelsens naturtjänster har föreslagit en tilläggsfinansiering på 10 miljoner euro för genomförandet av Helmi-programmet 2025. Finansieringen av Helmi-programmet är för närvarande otillräcklig. Naturtjänsterna är den viktigaste aktören för livsmiljöprogrammet Helmi när det gäller att vårda naturen i Finland på befintliga skyddsområden.

Trycket på att öka naturvårdsfinansieringen är hårt och genomförandet av restaureringsförordningen ökar trycket. Förlusten av biologisk mångfald bör bekämpas inte bara med tillräcklig finansiering utan också med lagstiftningsmetoder. SDP föreslår att det stiftas en naturlag i likhet med klimatlagen för att trygga naturen. SDP har föreslagit en naturlag i sitt riksdagsvalsprogram 2023 och i sin alternativa budget 2024. Det har gjorts en omfattande utredning om saken redan under förra valperioden, och det konstaterades i utredningen att skyddet för naturen i lagstiftningen är bristfälligt.

Dessutom bör statens gamla skogar och skogar i naturtillstånd skyddas med vetenskapsbaserade, tillräckligt omfattande kriterier som verkligen skyddar områdena och på så sätt ökar mångfalden och motverkar förlusten av biologisk mångfald.

För planeringen av rivningen av dammarna i Palokki hade det anvisats 450 000 euro i budgeten för 2024. Sammantaget hade det reserverats 20 miljoner euro för hela forsprojektet i Palokki i det tidsbundna investeringsprogrammet enligt regeringsprogrammet. I nästa års budget syns inte återställandet av forsarna i Palokki. Det är regeringens största enskilda naturlöfte som den borde infria.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 1

SDP föreslår också att bristerna i vattenlagen ska åtgärdas och bäckar skyddas såsom regeringen Marin föreslog under förra valperioden som en del av revideringen av naturvårdslagen, men propositionen avslogs i riksdagen. Att lägga till skyddet av bäckar i vattenlagen skulle effektivisera skyddet vid åtgärder enligt vattenlagen.

Bostadspolitik

Bostadspolitiken bör syfta till att möjliggöra ett hälsosamt, tryggt, trivsamt och hållbart boende för människor i olika livssituationer överallt i Finland. En fungerande bostadsmarknad där efterfrågan, utbudet och priset möts ska vara målet. Dessutom bör man se till att finansieringsinstrumenten är i skick och tillgängliga. Allt detta kan påverkas genom politik om viljan finns.

Från och med början av sommaren 2023 har marknaden för bostadsbyggande förändrats radikalt. Nu har det föreslagits betydligt förmånligare byggnadskostnader för Ara och anbudspriserna har varit klart lägre än vid den värsta tiden under byggkrisen. Till följd av detta började den statsunderstödda bostadsproduktionen öka kraftigt.

Av Aras fullmakt har man bundit 1 326 miljoner euro, vilket är 59 procent av det pågående årets fullmakt att bevilja räntestödslån och över 400 miljoner euro mer än vid motsvarande tid i fjol. Bostadsprojekt pågår till ett sammanlagt belopp av cirka 2 800 miljoner euro. Av detta belopp ingår nästan 1 200 miljoner euro i så kallade delbeslut, dvs. projekt vars kostnader och planer Ara redan har godkänt. Därför finns det potential att använda hela fullmakten, men genomförandet påverkas av både Aras situation och kundernas aktivitet.

En tillräcklig Ara-produktion har visat sig vara det enda sättet att genomföra boende till överkomligt pris i huvudstadsregionen och andra stora städer. Bostadsmarknaden i tillväxtorterna kan inte lämnas enbart åt bostadsproduktion på marknadsvillkor som är helt beroende av konjunkturerna. Därför behöver man i nuläget kontracykliskt fortsätta med det statligt subventionerade bostadsbyggandet. Det är dock problematiskt att regeringen har höjt Aras fullmakt 2024 med tanken att höjningen dras av från fullmakten för 2026 och 2027, varvid fullmakten för 2026 och 2027 bara skulle vara sammanlagt 2 miljarder.

Den statligt subventionerade bostadsproduktionen fungerar fortfarande kontracykliskt 2025, men när räntestödsfullmakten sjunker med 500 miljoner euro (-22 procent) från i år, sjunker också antalet påbörjade bostadsbyggen i motsvarande grad. Med årets räntestödsfullmakter kommer man att stödja upp till 9 000—10 000 nya bostäder. Nästa år torde nivån stanna vid cirka 7 000—7 500 bostäder. Fullmakterna att bevilja räntestödslån och borgenslån för statligt subventionerad bostadsproduktion bör alltid dimensioneras så att de återspeglar det övriga konjunkturläget inom byggbranschen. Det innebär att fullmakterna ökas vid lågkonjunktur och minskas vid högkonjunktur eller konjunkturuppgång. Regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att öka bostadsproduktionen till överkomligt pris. För det kan man använda en modell med 40-årigt räntestöd. Det finns en stor efterfrågan på detta bostadsbestånd just nu.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 1

Regeringen Orpo förstör redskapen och verktygen för boende till överkomligt pris

Statens bostadsfonds (VAR) medel ska användas till förmån för hyresboendet och de boende genom att öka byggandet av överkomliga hyresbostäder och reparationsbyggandet, förbättra boendekomforten och trivseln och minska de sociala problemen i boendet. Statens bostadsfond är en fond utanför budgeten som kan användas för att finansiera bostadspolitiska projekt och konjunkturrelaterade åtgärder som lindrar trångmålen i byggbranschen. Regeringen Orpo har beslutat att avveckla bostadsfonden, överföra den till ramarna, intäktsföra 800 miljoner euro av fonden till budgeten under valperioden och lägga ned Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet Ara. Vi motsätter oss dessa åtgärder och anser att bostadsfonden bör kvarstå som en fond utanför ramarna och att dess verksamhet och inkomstflöden bör tryggas. Minimikravet är att Aras verksamhet tryggas i samband med förändringen och att aktörerna inom bostadssektorn inte orsakar ytterligare olägenhet. Ändringarna i informationssystemen kan till exempel leda till att verksamheten vid Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet avbryts eller fördröjs. Det kan orsaka avbrott för sammanslutningar och privatpersoner som ansöker om stöd.

Bostadsrättsboende behövs fortfarande

Regeringen Orpo har lagt ned byggandet av nya bostadsrättsbostäder. Vi motsätter oss beslutet och anser att bostadsrättsboende är en nödvändig och eftertraktad mellanmodell mellan hyres- och ägarboende. Bostadsrättsbostäder byggs utgående från efterfrågan och i synnerhet i tillväxtorterna köar man till bostäderna. Bostadsrättsboendet bör hållas kvar bland boendeformerna och det bör utvecklas. Vid sidan av det bör det också skapas andra mellanmodeller för boende till överkomligt pris.

Bevara A-Kruunu Oy

Regeringen har beslutat sälja A-Kruunu Oy, som är ett bolag med statliga specialuppgifter. Det är ett dåligt beslut. A-Kruunu Oy har arbetat för att främja och utveckla lösningar för bostadsbyggande till överkomligt pris och äger cirka 3 000 bostäder i tillväxtorter. De senaste åren har bolaget kommit att bli en betydande ägare av hyresbostäder till överkomligt pris i de största urbana regionerna. Bolaget knoppades av från Kruunuasunnot för drygt 10 år sedan med syftet att det för sin del skulle börja bygga hyresbostäder till överkomligt pris i de största urbana regionerna och på så sätt förbättra tillgången till bostäder med skäliga boendekostnader.

Målen för den statligt subventionerade produktionen som ska ingå i MBT-avtalen

Man har uppnått förhandlingsresultat om MBT-avtalen för 2024—2027 med de största urbana regionerna. Det ingår inte längre några mål för den statligt subventionerade bostadsproduktionen i de nya avtalen. Vi anser att det är en mycket dålig utveckling att de nya avtalen inte innehåller några mål för den statligt subventionerade bostadsproduktionen. Regeringen avstår frivilligt från ett av sina viktigaste instrument för att styra bostadsbyggandet. En bra fråga är varför. Regeringen beviljar inte heller några startbidrag till MBT-områden.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 1

Satsningarna på byggbranschen tryggar tillväxten och livskraften i framtiden

Byggbranschen har drabbats av en aldrig tidigare skådad kris, då försäljningen av nya bostäder i praktiken har avstannat och mängden inledda bostadsbyggen har stannat på en historiskt låg nivå. Krisen verkar inte lindras på kort sikt. Även om det nu har förutspåtts att det värsta bottennappet inom branschen är över, kommer mängden påbörjade bostadsbyggen att stanna på en låg nivå i förhållande till behovet i flera år framåt. Vi är redan för sent ute, men det finns fortfarande behov att öka fullmakterna för statligt subventionerad produktion med tanke på både möjligheterna till boende till överkomligt pris och konjunkturen inom byggbranschen. Byggbranschen måste nu stödjas med tidsbundna, noggrant avgränsade och effektiva riktade åtgärder för att sysselsättningen och skatteinkomsterna inom branschen ska kunna tryggas.

Enligt en studie om behovet av bostadsproduktion 2040 bör det årligen byggas upp till 35 000 bostäder i Finland fram till 2040. De fjorton största urbana regionerna står för 90 procent av behovet, Helsingforsregionen för nästan hälften.

Efterfrågan på bostäder med skäliga boendekostnader fortsätter att öka i tillväxtområden. Att bostadsmarknaden fungerar är också viktigt för den övriga ekonomiska utvecklingen i ett område. I synnerhet i de växande urbana regionerna möjliggör tillgången till hyres- och bostadsrättsbostäder till överkomligt pris arbetskraftens rörlighet och den ekonomiska tillväxten. I kombination med de kraftiga nedskärningarna i bostadsbidraget och andra förmåner har boendekostnaderna för en del hushåll ökat oskäligt mycket. Det finns en mycket stark efterfrågan på förmånliga bostäder och regeringens politik tvingar människor att flytta bort från arbetsplatserna längre bort efter billigare bostäder. Regeringens bostadspolitik försvagar livskraften och tillväxten i de urbana regionerna.

Budgetpropositionen saknar verktyg för att stödja byggmarknaden.

Fullmakten för investeringsunderstöd för grupper med särskilda behov bör höjas

Regeringen har kraftigt skurit ned fullmakterna för statligt subventionerat bostadsbyggande till överkomligt pris för äldre, personer med funktionsnedsättning och studerande (investeringsunderstöd för grupper med särskilda behov) och föreslår att fullmakten för 2024 ska vara 15 miljoner euro. Ännu år 2023 var fullmakten 120 000 000 euro, och det fanns stor efterfrågan på fullmakten.

Ara har fått nya ansökningar om investeringsunderstöd på sammanlagt cirka 125 miljoner euro. Största delen av de nya ansökningarna (91 miljoner euro) är olika bostadsprojekt för äldre. Eftersom fullmakten inte räcker till ser det ut att vara omöjligt att behandla dessa. Också projekt om att bygga studentbostäder ser ut att bli utan finansiering.

Eftersom fullmakten att bevilja investeringsunderstöd är så pass liten minskar välfärdsområdenas möjligheter att stävja utgiftstrycket på ett väsentligt sätt. Det beror på att bostadsprojekt för gemenskapsboende där det inte finns någon lagstadgad personaldimensionering inte kan påbörjas. Det här leder till att de totala utgifterna för samhället ökar på annat sätt och blir betydligt dyrare.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 1

Hos Ara behandlas mångfald fler investeringsunderstödsprojekt för grupper med särskilda behov jämfört med fullmakten att bevilja understöd under regeringsperioden. Ara behandlar ansökningar till ett belopp av cirka 139 miljoner euro för vilka det har utfärdats ett så kallat villkorligt förbehållsbeslut. Utöver reserveringarna för understöd har Ara fått nya ansökningar om investeringsunderstöd för sammanlagt cirka 125 miljoner euro. Största delen av de nya ansökningarna (91 miljoner euro) är olika bostadsprojekt för äldre. På grund av att fullmakten är otillräcklig ser det för närvarande ut att vara omöjligt att behandla dem. Genom att öka fullmakten att bevilja understöd kunde man stödja byggbranschen och få fler behövliga bostäder för grupper med särskilda behov.

Vi föreslår att fullmakten för investeringsunderstöd för grupper med särskilda behov höjs till minst 100 000 000 euro och att fullmaktens tillräcklighet följs upp och höjs vid behov.

Konjunkturbaserat stödinstrument för reparationsbyggande

Den rådande kostnads- och räntenivån dämpar utöver nyproduktionen också ombyggnadsprojekt och energirenoveringar i såväl Ara-bostadsbeståndet som andra bostadshus. ARA har olika stödformer för dessa, såsom räntestöds- och borgenslån samt planerings- och energiunderstöd. Under en lågkonjunktur kan man genom att satsa på reparationsbyggande öka aktiviteten inom byggbranschen och på så sätt stödja sysselsättningen inom branschen. Reparationsskulden i Finlands byggbestånd är betydande.

Beloppet av de traditionella reparationsunderstöden minskar ytterligare 2025. Anslaget uppgick ännu 2022 till cirka 36,5 miljoner euro och 2023 till cirka 25 miljoner euro (främst som fullmakter för Statens bostadsfond). År 2024 är beloppet av nya anslag för installation av hissar i efterhand, tillgänglighetsreparationer samt reparationer av bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning bara 9,55 miljoner euro. Därtill finns det 0,4 miljoner euro i en post som överförs. Sammanlagt blir summan alltså 9,95 miljoner euro. Det föreslagna anslaget för 2025 uppgår till 7,55 miljoner euro.

Vi föreslår ett konjunkturbaserat och tidsbestämt stödinstrument för energieffektivt reparationsbyggande. Konjunkturrelaterade bidrag har också beviljats under finanskrisen 2009—2010 samt 2014—2015. När det gäller reparationsbyggande var den kalkylerade effekten av återhämtningsåtgärderna under finanskrisen cirka 46 900 årsverken. Reparationsbyggandet till och med ökade på grund av stimulansåtgärderna under krisåret 2009, vilket var ett undantag från annat byggande eller nästan vilken sektor som helst.

Reparationsskulden i Finlands byggnadsbestånd är enorm och de skärpta skyldigheterna i fråga om energiprestanda kommer att ställa omfattande krav på Finland att reparera det gamla byggnadsbeståndet. Nu är det ett bra läge att stödja en energieffektiv renovering av bostäder med tidsbundet understöd för att öka energiprestandan och möta klimatutmaningarna. Det är också förmanligt att bo i en bostad med bra energiprestanda.

Understöden för energirenoveringar beräknas ha en stor hävstångseffekt. Med ett understöd på en miljon euro åstadkoms energirenoveringar till ett värde av 4,8 miljoner euro samt 56 årsverken.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 1

Understödet alltså återbetalar sig då reparationsprojekten genererar direkta inkomstskatter och indirekta mervärdesskatter till staten.

SDP kräver att det för reparationsbyggande och ombyggnad som ökar energiprestandan skapas ett effektivt och konjunkturbaserat stödinstrument som får tillräckligt med finansiering.

Fortsättning för förortsprogrammet

Hela 1,5 miljoner finländare bor i förorter. Förortsprogrammet behövs för att man även i fortsättningen kan förbättra boendet och trivseln och tryggheten i bostadsområdena för dessa människor samt ingripa i segregationen. Förortsprogrammet har som mål att motverka segregation i bostadsområden, främja serviceutbudet och näringsverksamheten i bostadsområdena, stärka invånarnas delaktighet, hälsa och välbefinnande, förbättra kommunikationen mellan olika grupper av invånare och skapa trivsamma, trygga och intressanta boendemiljöer. Med hjälp av projekten förebygger man segregation av bostadsområden, ökar invånarnas välfärd och delaktighet, främjar bostadsområdenas livskraft och tryggar en god nivå på tjänsterna och boendet. Petteri Orpos regering planerar att avveckla förortsprogrammet. Vi föreslår att programmet ska fortsätta och anvisas 15 miljoner euro 2025—2027.

Boenderådgivningen förebygger vräkning

Regeringen Orpo har halverat stödet för boenderådgivning. Det är fråga om en ny lagstadgad uppgift för kommunerna, och den är mycket viktig till exempel för att förhindra vräkning. Anslaget för boenderådgivningen är 2 miljoner euro för nästa år. Den temporära försökslagen, som trädde i kraft i fjol, har börjat tillämpas i kommunerna och anslaget har i år använts fullt ut. Cirka 40 kommuner använder stödet för att ordna boenderådgivning.

Boenderådgivningen minskar kostnaderna för problem med boendet i hyresbostadsbolag och förbättrar boendetrivseln. Rådgivningen har gett bra resultat. Boenderådgivningen kan bidra till att minska kostnaderna för problem med boendet, minska antalet onödiga vräkningar, förbättra boendetrivseln, lösa interna konflikter inom bland de boende, främja det kulturella umgänget och förebygga utslagning.

Under en lågkonjunktur, när människornas ekonomiska utkomst kan vara hotad, är det särskilt viktigt att med hjälp av rådgivning hjälpa invånarna till exempel i en situation där hyran tillfälligt hotar bli obetald. Onödiga vräkningar belastar förvaltningen och är alltid tunga processer ur en mänsklig synvinkel.

Enligt Utsökningsverkets statistik har antalet vräkningar åren 2023—24 börjat öka snabbt och fördubblats i många stora städer. Den nya nedskärningen av bostadsstödet förvärrar situationen ytterligare. Om antalet vräkningar fortsätter att utvecklas i samma riktning som nu, bör regeringen anvisa välfärdsområdena resurser för inkvartering av vräkt och för att hitta nytt boende för dem. I synnerhet bör regeringen ta hänsyn till vräkt barnfamiljer. SDP föreslår att de 2 miljoner euro som regeringen Orpo skurit ned allokeras inom bostadsfonden till boenderådgivning.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd
Avvikande mening 1

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 24.10.2024

Pinja Perholehto sd
Johan Kvarnström sd
Marko Asell sd

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

Regeringen Orpos budgetproposition för 2025 uppgår till cirka 88,8 miljarder euro, vilket är cirka 0,9 miljarder euro mer än i den ordinarie budgeten för 2024. Budgetpropositionen för 2025 uppvisar ett underskott på 12,1 miljarder euro. Trots den rekordstora skuldsättningen och budgetens storlek har man i budgeten inte lyckats göra val eller genomföra behövliga reformer för att ens uppnå de klimat- och naturmål som fastställts i regeringsprogrammet.

Man har börjat tackla underskottet genom ett flertal nedskärningar. Nedskärningarna drabbar oskäligt ofta samma människor och områden. Tillväxt- och produktivitetsåtgärderna är fortfarande rätt anspråkslösa, även om nästan hälften av valperioden redan har gått.

I budgetpropositionen suger många i sig viktiga projekt åt sig all finansiering. Många projekt kräver också försäljning av statlig egendom, vilket i praktiken är samma sak som att ta lån. Östra Finland lämnas nästan helt åt sitt öde.

I budgetpropositionen borde man ha kunnat göra tydligare val för att finansieringen ska riktas till projekt med genuint genomslag och för att hela Finland ska bli beaktat. Nu återstår det för kommande generationer inte bara att lösa klimat- och naturkrisen utan också att axla en massiv skuldbörda.

Knappa anslag

Till miljöministeriets förvaltningsområde hör uppgifter som ministeriet ska kunna utföra jämlikt i hela landet och över landets gränser.

Budgetpropositionen väcker oro över om ministeriet kan fullgöra sina uppgifter och skyldigheter med knappa anslag.

Vattenvård

Regeringen satsar avsevärt på att förbättra Skärgårdshavets skick, men samtidigt minskar medlen för att sörja för insjöarnas och Östersjöns tillstånd i övrigt. Är det inte lika viktigt att sörja för ett gott tillstånd i insjöar och det övriga Östersjön som att förbättra det dåliga tillståndet i Skärgårdshavet?

Skärgårdshavet är värt sitt skydd, men samtidigt innebär det en nedskärning till för östra Finland då regeringen bara riktar pengarna till sydvästra Finlands kust. Rena insjöar är ingen självklarhet ens i Finland.

Utöver gipsbehandling bör också andra metoder främjas, såsom behandling med strukturfiber eller fiber, för att det ska gå att förbättra marken i olika avrinningsområden också i inlandet. Detta

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 2

hänger också samman med genomförandet av ramdirektivet för vatten i olika delar av landet och i olika vattendrag. Vi stöder frivilliga åtgärder i stället för tvingande lagstiftning.

Naturvård

När det frivilliga skyddet minskar kan det hända att den obligatoriska normstyrningen ökar. Det är ingen önskvärd utveckling.

Livsmiljöprogrammen Helmi och Metso stärker Finlands biologiska mångfald och tryggar de livsviktiga ekosystemtjänster som naturen erbjuder. Samtidigt dämpas klimatförändringen och främjas anpassningen till den. Båda programmen bygger på frivillighet och har visat sig vara framgångsrika. Frivillighet har varit en viktig faktor för att göra programmen populära, och modellen kan med fördel vidmakthållas.

Metso-programmet håller på att missa sitt mål med mer än 10 procent (målet är 82 000 hektar före utgången av 2025 och med hjälp av den finansiering som föreslås kommer uppskattningsvis drygt 73 000 hektar att nås före utgången av 2025). Budgetpropositionen innehåller inte tillräckliga anslag för att målen för det frivilliga skyddet ska nås.

Restaurering av natur

EU:s restaureringsförordning godkändes sommaren 2024. Utarmningen av den biologiska mångfalden måste stoppas och utvecklingen måste vända till det bättre. Det allmänna målet med restaureringsförordningen är att minst 20 procent av EU:s land- och havsyta senast 2030 och alla ekosystem som är i behov av restaurering senast 2050 ska omfattas av åtgärder som förbättrar naturens tillstånd.

Som det ser ut nu kommer det inte att beviljas någon separat EU-finansiering för genomförandet av restaureringen, så anslagen för det måste hittas nationellt. Regeringens budgetproposition väcker oro över hur de medel som behövs för restaurering ska räcka till.

Naturresursinstitutet och Finlands miljöcentral

Nedskärningarna hotar verksamhetsförutsättningarna och investeringarna i forskningsinfrastruktur. FoUI-satsningarna bör följa den parlamentariska FoUI-arbetsgruppens överenskommelse och säkerställa basfinansieringen och verksamhetsförutsättningarna för statens forskningsinstitut.

Forststyrelsen

Nedskärningarna i Forststyrelsens verksamhet äventyrar dess förmåga att svara för de uppgifter som anvisats den. Detta gäller särskilt naturtjänster, vars uppgifter har ökat under de senaste åren. Forststyrelsen har därför föreslagit tilläggsfinansiering för flera olika objekt.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 2

Reparationsbyggande och energiunderstöd

Utsikterna för bostadsbyggandet i Finland är exceptionellt svaga. Byggbranschen är i behov av snabbt stöd. Däremot minskas anslagen för reparationsbyggande i situationer där nybyggandet avtar och särskilt bostadsaktiebolagens behov av reparationer ökar och de ekonomiska resurserna minskar i östra och sydöstra Finland.

Också sloandet av energiunderstöden i och med regeringens nedskärningar drabbar samma målgrupp. Energistöden har bidragit till bättre byggnadsbestånd och arbete runtom i Finland.

Byggnaderna kan inte betraktas enbart som placeringsobjekt, utan de ska ses som hem och arbetsplatser. Sunda och välfungerande byggnader förbättrar livskvaliteten.

Reparationsbyggande och energiunderstöd motsvarar också Finlands klimatmål när byggnadernas energiprestanda kan förbättras.

Bostadspolitik

Att bygga bostadsrättsbostäder innebär att man kompletterar bostadsbeståndet i förorter med lågt marknadspris utan risk för att områdena segregeras. Den låga prisnivån på gamla bostäder i dessa förorter gör nämligen att byggnadsföretagen inte inleder produktion av ägarbostäder för konsumentförsäljning.

Att upphöra med byggandet av bostadsrättsbostäder signalerar att man i Finland inte förhåller sig särdeles allvarligt till områdessegregering. En sådan signal bör vi inte sända i vårt land, där urbaniseringen sker snabbt.

Regeringen bör signalera att de finländska städerna absolut håller fast vid bekämpningen av områdessegregeringen.

I stället för att frysa produktionen kan ASO-produktionen styras noggrannare än för närvarande. Exempelvis kan ASO-systemets parametrar ändras, bostäderna riktas och finansieringen förenas med ramvillkor genom vilka statens risk minskas utan att förorterna offras.

Lågfinansierat hyresboende behövs både i tillväxtorter och i områden med minskande befolkning. Centraliseringsbeslut påskyndar flyttningsrörelsen, men med tanke på den övergripande säkerheten är det väsentligt att det finns olika boendeformer också i andra än tillväxtorter.

Ordandet av de äldres boende håller på att krisa sig i snabb takt, då välfärdsområdena på grund av regeringens nedskärningar inte anvisar de platser i servicebostäder till dem som behöver. Till följd av detta bor många äldre personer ensamma i sådana förhållanden där de inte längre klarar sig och privata tjänsteleverantörer samtidigt har lediga platser för serviceboende.

Det finns behov av och efterfrågan på i synnerhet studentbostäder samt bostäder och boendeformer som lämpar sig för äldre personer och minnessjuka. Budgetpropositionen för 2025 ger inget svar på detta, utan försvagar situationen för dessa grupper av människor.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd
Avvikande mening 2

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet

Regeringen har beslutat att upplösa Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (Ara). Ett snabbt genomförande av en så stor förändring äventyrar smidigheten och kontinuiteten i den verksamhet som hör till Aras uppgifter. Den snabba tidtabellen inverkar också på personalens ställning och ork i arbetet.

Regeringens proposition om att lägga ned Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet innehåller inga uppskattningar av de besparingar som ska uppnås eller av hur Aras centrala roll i MBT-förhandlingarna, utvecklingen av boendet, genomförandet av direktivet om byggnaders energiprestanda och främjandet av bostadsbeståndets tillgänglighet ska skötas i fortsättningen.

Det är också oklart hur beviljandet av stöd och tillsynen över användningen av dem kommer att skötas på det sätt som förutsätts i lagen och hur de ska hållas åtskilda från lagberedningen och ministeriets beslutsfattande.

Regeringens motiveringar till nedläggningen av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet väger ganska lätt i förhållande till de problem som uppstår.

Boenderådgivning

Halveringen av stödet för boenderådgivning minskar antalet anställda i kommunerna. Boenderådgivningen har inte ens hunnit stabiliseras när den redan omfördelas.

Nedskärningarna i den sociala tryggheten ökar hyresbetalningssvårigheterna och risken för vräkning. Nu håller man på att övergå från förebyggande åtgärder till ett mer avhjälpande arbetssätt. Det leder till att tyngdpunkten flyttas längre bort från lagens syfte.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 24.10.2024

Hanna Kosonen cent

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 3

Avvikande mening 3

Motivering

Regeringen Orpos budgetproposition som strävar efter att balansera de offentliga finanserna innehåller enskilda element som är värda att stödja men som med tanke på klimat- och naturåtgärderna och en hållbar bostadspolitik är så pass otillräcklig att Vänsterförbundet inte kan ställa sig bakom den.

Budgetpropositionen för 2025 fortsätter att avsevärt försumma finansieringen av klimat- och miljöåtgärder, även om det är känt att Finland inte kommer att nå sina mål enligt klimatlagen (inklusive klimatneutralitet före 2035) och inte heller sina biodiversitetsmål på FN- och EU-nivå (inklusive att stoppa förlusten av biologisk mångfald före 2030).

De största nedskärningarna i miljöministeriets förvaltningsområde skedde redan i fjol, och regeringen kommer inte att öka finansieringen nämnvärt i sin budgetproposition för det kommande året. Tvärtom föreslår regeringen till många delar ytterligare nedskärningar i anslagen för genomförandet av klimat- och miljöåtgärderna. Finansieringen av klimat- och miljöåtgärderna inom miljöministeriets förvaltningsområde är helt otillräcklig i förhållande till den ständigt ökande mängd åtgärder som de facto skulle krävas för att våra klimat- och miljömål ska nås.

Även om regeringen i sitt regeringsprogram förbinder sig till klimatneutralitetsmålet och till att stoppa förlusten av biologisk mångfald, föreslås det i budgetpropositionen långt ifrån tillräckliga anslag för att realisera dessa mål. Regeringens engagemang för klimat- och miljömålen förblir därför retoriskt och saknar gärningar helt.

Miljö- och klimatåtgärderna genomförs på gräsrotsnivå i kommunerna och städerna. Regeringens beslut att slopa kommunernas skyldighet att utarbeta en klimatplan är ett mycket kortsiktigt beslut. Utan insatser från både större och mindre kommuner kommer Finlands klimatneutralitetsmål inte att nås. Kommunerna har också en viktig roll i anpassningen till klimatförändringens konsekvenser, som utarbetandet av en klimatplan har bidragit till. Regeringen kommer inte att fortsätta med Finlands miljöcentrals (SYKE) projektfinansiering för att upprätthålla kommunernas utsläppsdatajänst, vilket ytterligare försvårar planeringen av kommunernas klimatåtgärder.

Klimat- och miljöåtgärderna

Eftersom det att miljön förblir livskraftig är en förutsättning för att andra grundläggande fri- och rättigheter ska kunna tillgodoses, kan regeringen anses ha en grundlagsenlig skyldighet att öka finansieringen av miljö- och klimatåtgärder. Finland har både nationellt och internationellt förbundit sig att stoppa klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald inom ramen för klimatlagen som stiftades under den föregående valperioden samt EU:s strategi för biologisk mångfald och FN:s konvention om biologisk mångfald. Genom de satsningar på klimat- och naturåtgärder som föreslås i budgetpropositionen för 2025 kommer dessa mål inte att nås. Som ett bevis på detta håller ett antal inhemska miljö- och människorättsorganisationer på att föra regeringen till högsta förvaltningsdomstolen på grund av brott mot klimatlagen.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd Avvikande mening 3

Skogar

I planeringen av klimatpolitiken har nivån på markanvändningssektorns nettosänkor uppskattats vara mycket högre än vad den är i verkligheten: -21 miljoner ton CO₂-ekvivalenter år 2035. Då, med tanke på målet om klimatneutralitet, skulle de sammanlagda totala utsläppen inom utsläpps-handels- och ansvarsfördelningssektorn år 2035 få vara högst 21 miljoner ton CO₂-ekvivalenter, dvs. cirka 70 procent mindre än år 1990.

I ljuset av den utveckling av sänkan som skett under de senaste åren är det inte sannolikt att dessa kalkyler skulle förverkligas som sådana. Markanvändningssektorn övergick år 2018 för första gången från kolsänka till nettoutsläppskälla. Den var en nettoutsläppskälla också 2021 och 2022. Enligt snabbestimat återhämtade sig markanvändningssektorn i fjol från att vara en utsläppskälla till en liten nettosänka (-1,3 miljoner ton CO₂-ekvivalenter), men detta säger ännu ingenting om den långsiktiga utvecklingen. Vi vet att sänkan har haft en sjunkande trend i 15 år redan.

Återhämtningen av kolsänkan är en av de mest akuta frågorna med tanke på att nå Finlands klimatmål. Samtidigt har skogsskyddet en central betydelse för bevarandet av den biologiska mångfalden. För närvarande är rentav tre fjärdedelar av Finlands skogsmiljötyper hotade. I budgetpropositionen föreslås inte tillräckliga åtgärder för att öka sänkorna inom markanvändningssektorn. Nödvändiga åtgärder är åtminstone stöd för våtmarksodling och stöd för beskogning av impediment. Anslag bör dessutom överföras från "tryggande av hållbar virkesproduktion" till främjande av vården av skogsnaturen, eftersom största delen av anslaget för tryggande av hållbar virkesproduktion fortfarande riktas till åtgärder som är skadliga för miljön.

Dessutom måste regeringen ingripa i de alltför stora avverkningsvolymerna. Vid sidan av att trädbeståndets tillväxt avtar är en alltför stor avverkning en huvudorsak till att kolsänkan kollapsat. Forststyrelsens resultatmål måste därför sänkas.

Sjöar och vattendrag

Tillståndet i sjöar och vattendrag i Finland är inte bra. Av livsmiljötyperna i Östersjön är 24 procent hotade, av livsmiljötyperna vid Östersjöns kust är 58 procent hotade och av livsmiljötyperna i insjöar och stränder är en fjärdedel hotade. Därtill har utvecklingen av fiskbestånden i Östersjön under de senaste åren varit särskilt svag, delvis av oidentifierade orsaker.

Trots detta skär regeringen ned finansieringen av vatten- och fiskeriprojekt och stödet till vatten- och miljövard. Med dessa anslag genomförs bland annat programmet för återhämtning av vandringsfiskbestånden (Nousu) och Ahti-programmet för förbättring av vattenstatusen. Klimatförändringen ökar utlakningen av näringsämnen till vattendragen och mörknar vattnet, och hotar för sin del mångfalden i vattennaturen. Utan tillräcklig finansiering kan vattendragens status och vattenekosystemen inte förbättras i enlighet med våra mål för biologisk mångfald.

Den biologiska mångfalden

Den biologiska mångfalden i Finland minskar ytterligare. Enligt de senaste hotbedömningarna är nästan 12 procent av de bedömda arterna och 48 procent av biotoperna i Finland hotade. Utveck-

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 3

lingstrenden är fortfarande nedåtgående i fråga om alla livsmiljöer. Regeringen Orpo säger att den har förbundit sig till det mål som fastställts på FN- och EU-nivån för att stoppa förlusten av den biologiska mångfalden före 2030, men det finns inget spår av detta i budgetpropositionen.

Betydande orsaker till att arterna och biotoperna hotas är skogsförnyelse och skogsvård, dikning och åkerröjning, byggande samt eutrofiering av vattnen. Klimatförändringen är också en viktig orsak till förlusten av den biologiska mångfalden. Den finansiering som regeringen anvisar till genomförande av åtgärder som behövs för att få naturen i Finland att återhämta sig är långt ifrån tillräcklig.

Tvärtom minskar regeringen i sin budgetproposition för 2025 statsbidraget till Finlands skogscentral, som bland annat ansvarar för genomförandet av handlingsplanen för den biologiska mångfalden i skogarna i södra Finland (Metso) och rådgivningen om ekonomiskogar, samt från Forststyrelsen, vars offentliga förvaltningsuppgifter bland annat omfattar genomförandet av livsmiljöprogrammet Helmi. Regeringen skär ned på vatten- och miljövården och återinför inte finansieringen för klimatåtgärder på torvmarker.

Regeringen bör dessutom budgetera betydligt mer än för närvarande för anskaffnings- och ersättningsutgifter för naturskyddsområden. Dessa skulle kunna ge skogsägarna lämplig ersättning för anläggning av skyddszoner i skogar som befinner sig i omedelbar närhet av känsliga vattendrag. Den förstörelse av flodpärlmusslor som skogsindustribolaget Stora Enso åstadkom tidigare i år är ett konkret bevis på att det måste bli obligatoriskt att inrätta sådana skyddszoner.

För att stödja uppnåendet av Finlands mål för biologisk mångfald bör det stiftas en nationell naturlag i likhet med klimatlagen. Naturlagen skulle ange Finlands mål och skyldigheter att skydda natur och stoppa förlusten av den biologiska mångfalden.

I stället för att skära ned på naturvården bör regeringen så snart som möjligt avstå från många miljöskadliga stöd som fortfarande beviljas och som inte är förenliga med byggandet av ett "naturopositivt Finland". Sådana är bland annat skattestöden för träbaserade bränslen och brännstörv, stöden för inrikes flygtrafik och skattefriheten för flygbränsle samt skattelättnader för förbränningsmotorfordon och fossila bränslen. Beskattningens miljöstyrning bör stärkas så att produkternas negativa utsläpps- och miljökonsekvenser återspeglas i priset på produkterna. Klimat- och miljöåtgärder kunde dessutom finansieras genom att införa bland annat en avgift för ändring av markanvändningen och en skatt på förbränning av träbiomassa.

Djurpolitik

Finland måste vidta åtgärder för att bättre tillgodose djurens rättigheter. Redan gällande lagstiftning förutsätter i princip att man sörjer för djurs välbefinnande. Kraven på djurs välbefinnande bör respekteras fullt ut, och tillräckliga resurser bör också avsättas för detta i budgeten.

Budgetförslaget bör kompletteras med anslag för att inleda ett investeringsprogram för växtbaserad mat. Att övergå till växtbaserad kost är inte bara en djurrättighetsgärning, utan också ett av de effektivaste sätten att stävja utsläppen och den globala avskogningen. Dessutom stärker odlingen av vegetabiliska proteiner i Finland försörjningsberedskapen i vårt livsmedelssystem. För att den

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 3

växtbaserade matens potential ska kunna utnyttjas fullt ut måste sektorn som genomgår en betydande omställning bland annat stödjas med forsknings-, utvecklings- och innovationsfinansiering som riktas till bland annat produktutveckling.

Dessutom bör tjänsten som bevakare av djurens intressen permanentas. Det råder ett mycket brett samförstånd mellan olika aktörer om nyttan av att permanenta tjänsten som djurskyddsombudsman. Ekonomiskt sett kräver en ordinarie tjänst bara en liten insats, men den har en enorm symbolisk och praktisk betydelse för att trygga djurens välbefinnande.

Pälsdjursuppfödningen har nått vägs ände. Dess acceptans i samhället har rasat, samtidigt som den år efter år lider av allt större lönsamhetsproblem. Det är inte rätt för djuren, pälsfarmarna och skattebetalarna att denna döende bransch hålls vid liv på konstgjord väg. Finland bör följa utvecklingen av djurens rättigheter i Europa och ansluta sig till en växande grupp EU-länder där pälsdjursuppfödning är förbjudet. Med hjälp av systemet med avträdelsestöd kan gårdarna tillförsäkras en rättvis omställning till ekonomiskt lönsamma och framtidssäkra näringar, på ett kontrollerat sätt.

Bostadspolitik

Regeringens budgetproposition kommer att medföra många försämringar i bostadspolitiken, som äventyrar utvecklingen av den överkomliga bostadsmarknaden och förutsättningarna för boende till överkomligt pris.

Finanspolitiska ministerutskottet fastställde i somras att Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet Ara ska läggas ned. Dess funktioner som ett självständigt ämbetsverk upphör och den överförs till miljöministeriet från och med nästa år. Beslutet kan inte understödjas, eftersom det äventyrar skötseln av Aras tidigare uppgifter i synnerhet när det gäller bostadsbyggande till överkomligt pris och byggande av tillgängliga bostäder samt reparationsbyggande. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet borde bevaras som en självständig aktör.

Regeringens beslut att införliva Statens bostadsfonds medel i statsbudgeten innebär i praktiken att de pengar som öronmärkts för social bostadsproduktion slopas och att åtgärderna för att stimulera byggbranschen försvåras. Nedmonteringen av investeringsunderstöden för grupper med särskilda behov fortsätter. Investeringsunderstöd har beviljats för byggande, anskaffning eller ombyggnad av bostäder för grupper med särskilda behov. Minskningen av understödet försvårar genomförandet av nya bostadsobjekt för grupper med särskilda behov, såsom studerande och äldre, även om behovet av specialboende sannolikt bara kommer att öka då antalet studerande ökar och befolkningen åldras.

Att reparationsunderstöden försvagas minskar antalet tillgänglighetsrenoveringar och kan öka kostnaderna för anstaltsboende. Genom att påskynda ombyggnadsprojekt kunde man överlag effektivt stödja byggbranschen i det nuvarande konjunkturläget, eftersom en betydande del av kostnaderna för reparationsbyggandet återgår till samhället i form av avgifter av skattenatur.

Det är viktigt att klimat- och miljöåtgärderna påskyndas också inom byggbranschen. Det är inte klokt att slopa energiunderstöden som är avsedda för att förbättra byggnaders energiprestanda.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd
Avvikande mening 3

Slopandet av understöden för slopande av olje- och gasuppvärmning i kommunernas fastigheter och i bostadshus kommer att fördröja utsläppsminskningarna.

I konjunktursvackan inom byggbranschen och särskilt bostadsbyggandet är det inte förnuftigt att skära ned fungerande och effektiva reparations- och energirenoveringsstöd eller att bromsa upp bostadsproduktionen för grupper med särskilda behov.

Ett särskilt problem är också regeringsprogrammets riktlinje att halvera finansieringen av boenderådgivningen. Att boenderådgivningen minskar har för sin del ett direkt samband med att betalningsstörningarna, vräkningarna och bostadslösheten ökar.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 24.10.2024

Mai Kivelä vänst

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 4

Avvikande mening 4

Motivering

Regeringens budgetproposition för 2025 beaktar inte alls i tillräcklig utsträckning de centrala miljöproblemen. Budgetpropositionen ger inget svar på hur Finland för sin del uppfyller sina internationella miljöåtaganden. Finland har som en del av Kunming-Montrealramverket och EU:s strategi för biologisk mångfald förbundit sig att stoppa förlusten av biologisk mångfald före 2030 samt att skydda 30 procent av sin totala areal, varav 10 procent strikt.

Finland har med stöd av klimatlagen förbundit sig att uppnå klimatneutralitet före 2035. Det är klart att situationen inom markanvändningssektorn i Finland utan betydande tilläggsåtgärder kommer att förhindra uppnåendet av Finlands klimatneutralitetsmål. Av de åtgärder som behövs för att stödja kolsänkan och utsläppsminskningarna inom markanvändningssektorn behövs det mer stöd för beskogning av impedimentmark och våtmarksodling, som är kostnadseffektiva klimatåtgärder. För att minska utsläppen från torvmarker bör de återställas genom att avveckla dikningar och minska antalet dikningar. Den ökade användningen av skogarna ligger bakom kollapsen av kolsänkorna. Därför borde skogsavverkningarna minskas genom att minska Forststyrelsens avkastningsmål som höjs igen i propositionen. Ett möjligt sätt att stödja utsläppsminskningarna inom markanvändningssektorn och den biologiska mångfalden och att också generera mer inkomster till de offentliga finanserna vore införandet av en avgift för ändring av markanvändningen. En förbättring av situationen inom markanvändningssektorn förutsätter också att klimatplanen för markanvändningssektorn uppdateras.

När det gäller klimatåtgärderna behövs det mer pengar också annanstans och dessutom borde man kunna återta beslut som är skadliga för klimatet. Situationen när det gäller utsläppsminskningarna från trafiken är oroväckande, eftersom regeringen genom sina beslut kommer att öka utsläppen från trafiken. Därför bör man återta de beslut som mest skadliga med tanke på de utsläppsminskningar från trafiken som är viktiga för uppnåendet av klimatmålet. Mer finansiering behövs däremot för hållbar trafik, såsom att främja cykling och gång och kollektivtrafiken.

De betydande nedskärningarna i finansieringen för 2024 till exempel i stöden för utsläppssnål energi och transporter samt kommunernas klimatplaner har lämnat en betydande lucka i finansieringen av klimatåtgärder som denna budget inte kan fylla genom alternativa åtgärder. Sammanlagt är det mycket osäkert om Finlands klimatmål kommer att nås. Det är klart att målet inte kommer att nås utan ytterligare åtgärder också i fråga om utsläppsminskningen.

Klimat- och miljöåtgärderna i vardagen vidtas i Finlands kommuner, städer och byar. Regeringens beslut att slopa kommunernas skyldighet att utarbeta en klimatplan har varit ett kortsiktigt beslut. Utan kommunernas insats kan klimatneutralitetsmålet för Finland 2035 inte nås. Kommunerna har också en viktig roll i anpassningen till klimatförändringens konsekvenser, som utarbetandet av en klimatplan har bidragit till.

Den oklara och röriga regleringsmiljön samt den otillräckliga finansieringen av klimatåtgärderna försvagar också möjligheterna till investeringar i ren energi och grön omställning i Finland.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd

Avvikande mening 4

När det gäller Finlands naturmål spelar naturskyddsprogrammen en viktig roll. Inom ramen för programmen Metso-, Helmi- och Nousu vidtas många viktiga åtgärder när det gäller skyddet och restaureringen av naturen. Finansieringen av dessa program bör ökas betydligt för att nivån ska vara tillräcklig med tanke på Finlands naturmål. Genomförandet av programmen försvåras också av nedskärningar i den övriga förvaltningen av miljösektorn och naturbruket, såsom att Skogscentralens och Forststyrelsens finansiering minskar.

Nedskärningarna i Forststyrelsens verksamhet och nationalparkerna riskerar att avsevärt försämra finländarnas möjligheter till friluftsliv. Utöver nedskärningarna i finansieringen från året innan innehåller budgeten betydande ytterligare nedskärningar i finansieringen av underhållet av nationalparker och friluftsområden. Det här är en fel riktning inte bara med tanke på naturen och friluftslivet utan också med tanke på naturturismens möjligheter.

När det gäller naturvården är situationen inom vattenvården en stor smärtpunkt. Den mycket betydande minskningen av finansieringen av vattenvården som genomfördes 2024 har varit en stor försämring av vattenskyddets tillstånd. Regeringens budgetproposition för 2025 försämrar situationen ytterligare. Nedskärningen av stödet till återvinning av näringsämnen leder till ökad avrinning av näringsämnen och försvagar oundvikligen målet att förbättra vattenstatusen, särskilt i fråga om havsområdena.

Inom vattenvården har regeringens viktigaste löften också gällt återställandet av strömmande vatten. I budgetpropositionen har det dock inte anvisats några pengar för åtgärder för att riva dammen och återställa forsarna i Palokki.

Med tanke på användningen av naturresurser är det oroväckande att finansieringen av cirkulär ekonomi minskar ytterligare. Den cirkulära ekonomin har redan tidigare tilldelats för knappa resurser, trots att det har ställts höga mål för den cirkulära ekonomin. Målet för det strategiska programmet för cirkulär ekonomi är att minska förbrukningen av icke förnybara naturresurser, fördubbla resursproduktiviteten och fördubbla graden av cirkulär ekonomi för material fram till 2035. Med de nuvarande åtgärderna är målet svårt att nå. Det behövs nya åtgärder för att öka andelen cirkulär ekonomi. Ekonomiska styrmedel, såsom beskattningen av naturresurser, tar hänsyn till de negativa externa effekterna och uppmuntrar till att hålla material i omlopp så länge som möjligt.

När det gäller boende försämrar budgeten ytterligare situationen för boende till överkomligt pris i Finland. De försämringar i statsbudgeten för 2024 som gjorts i fråga om investeringsunderstöden till grupper med särskilda behov och reparationsunderstöden samt att bostadsrättsbostäder inte längre ska byggas kommer under de kommande åren att ha en betydande inverkan på byggandet av och tillgången till bostäder till överkomligt pris. För att öka boendet till överkomligt pris och förebygga bostadslöshet bör fullmakten att bevilja investeringsunderstöd och fullmakten att bevilja räntestödslån ökas betydligt. Regeringen lägger ned Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet och intäktsför betydande summor från Statens bostadsfond till budgetekonomin, men redogör inte för sin vision om framtiden för boende till överkomligt pris.

Utlåtande MiUU 16/2024 rd
Avvikande mening 4

Dessutom bör finansieringen av boenderådgivningen ökas betydligt för att de som kämpar med boendekostnaderna inte ska bli bostadslösa. Det finns en stor risk för att bostadslösheten börjar öka i Finland efter att den har minskat länge.

Avvikande mening

Jag föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 24.10.2024

Jenni Pitko gröna